

Entrevista a Pere Calders

“He rebut més del que mai havia esperat”

Al punt dels vuitanta anys, Pere Calders ha estat nomenat doctor honoris causa per la Universitat Autònoma de Barcelona. EL TEMPS hi parlava després de la seva investidura, el dia 27 de maig proppassat.

Trobareu Pere Calders als seus contes, a les seves novel·les, als seus dibuixos humorístics, als seus articles d'opinió, a les seves fotografies. I a tots els *trofeus* emmarcats al passadís de casa seva: El Premi Víctor Català 1954, per *Cròniques de la veritat oculta*. El Premi Sant Jordi 1963, per *L'ombra de l'atzavara*. El Premi de la Crítica Serra d'Or de narrativa 1969 per *Tots els contes*. La Creu de Sant Jordi, el 1982. El Premi de la Generalitat a la millor obra publicada l'any 1983 pel recull *Tot s'aprofita*. El Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, 1986. I el Doctorat Honoris Causa per la UAB, el 1992. Pere Calders i Rossinyol, el trobareu, també, dins cada un dels més de vint retrats familiars que omplen el menjador de casa seva. Entre les cares afables de foto-carnet hi ha traçat tot un ordre casolà, hi ha deixat tota l'assenyada abnegació del professional de les arts gràfiques que va treballar fins a la jubilació de director de producció de l'editorial Montaner i Simon. I ha creat un perfecte conjunt tancat, amb el qual Calders ha alimentat la seva inventiva onírica mentre feia la seva aportació a la literatura catalana. El seu acte de servei. Sense exigir-ne —ni se li hauria acudit— res a canvi. Perquè aquest escriptor no força ningú a seguir-li les dèries. Lluny de messianismes, ha sabut arrecerar-se en la còmoda privacitat que havia creat per als seus. Perquè Calders no amaga secrets.

Quan Calders és capaç d'emocionar-se quan rep nous reconeixements públics ho fa perquè té la impressió que “no he treballat en va, que l'obra ha tingut una receptivitat”. Quan l'escriptor menys etiquetable d'aquest país no es reconeix part de cap intel·ligència —“el qualificatiu d'intel·lectual m'inquieta, és un terme massa relatiu”— ho fa perquè no s'avé a col·locar-se en cap elit, quan ell no es preocupa d'influències literàries —“si et deixes dominar per la influència, aquesta t'acaba destarotant”— ho

diu amb l'orgull contingut d'haver delimitat el seu propi estil. Quan el satisfà tant que tothom parli bé d'ell, és que realment no pot entendre què té de dolent que sempre parlin bé d'ell.

—Seria un hipòcrita, si et deia que els elogis m'embafen; més aviat em satisfan sense deixar-me portar per la vanitat. Una cosa que fa angúnia sempre. Ara, quan algú em diu que una cosa meva l'ha interessat, per mi és un goig

—*¿Us mareja el transcendentalisme?*

—Sí, ja ho he dit moltes vegades. Quan l'home es posa transcendental, i s'empatxa d'aquesta transcendència, cau per mi en una actitud nihilista de negar-ho tot o de petulància, i són dues coses que em desagraden força.

—*¿No voleu fer plorar el lector perquè ja n'ha vist de molt grosses?*

—Possiblement, tot i que mai m'ho he plantejat en aquests termes. Ara, no ho nego pas.

—*¿Tisner-Calders, Calders-Tisner: ¿un matrimoni indestructible?*

—No s'ha trencat mai. Els nostres pares ja eren amics.

—*¿Ni han tingut mai cap crisi?*

—No hem tingut mai cap discussió forta, hem tingut divergències —com és natural—, però no recordo que hàgim tingut cap baralla.

—*Vaja, una meravella històrica.*

—Sí. Això no fa ni matrimoni, perquè almenys els matrimonis es barallen.

—*¿Com és que tots dos van coincidir en una escola on, de veritat, us van ensenyar a llegir i a escriure?*

—Els pares eren amics. Vol dir que tenien una mateixa manera de pensar, eren catalanistes, nacionalistes, amb la preocupació que els seus fills fossin educats en català. Aleshores no es podia triar gaire; vam anar a parar a l'Escola Mossèn Cinto Verdguer perquè era gairebé inevitable per a la gent com nosaltres.

—*¿Era una escola de la Mancomunitat?*

—No, era d'un patronat de pares, plenament independent de qualsevol organització estatal, política o religiosa. Se'n deia Foment Autonomista Català i aquest grup de pares va reunir un capital per fer aquesta escola absolutament lliure de cap vincle exterior.

—*¿Apuntar-se al PSUC, durant la guerra, era el mal menor de l'intel·lectual catalanista?*

—Sí, i va fer una feina molt important. La veritat és que les joventuts nacionalistes i autonomistes d'alguns partits van ingressar al PSUC per una cosa: tenia com a base del seu programa l'autodeterminació; això ens va atreure molt. De manera que, per damunt fins i tot de qüestions socials o polítiques, allò que va convèncer una part de la joventut nacionalista va ser aquesta crida a lluitar per l'autodeterminació.

—*¿Catalunya va pagar tots els plats trencats d'aquella guerra?*

—En certa manera sí. És un punt de vista molt personal però no sé si nosaltres podem parlar de guerra civil; en molts aspectes va ser una guerra contra Catalunya. Una de les motivacions que va fer que moltes organitzacions, que ara en diem franquistes, tan diverses, s'unissin va ser per aquest centralisme compartit que tenia la preocupació de suprimir qualsevol tipus d'autonomia per a Catalunya. Això va unir forces molt distintes contra nosaltres.

—*Camí de l'exili, ¿pensàveu que s'havia perdut tot?*

—Hi va haver uns moments que semblava que sí. En tot cas, érem joves. La gent gran estava més amoinada i desfeta, però nosaltres teníem una capacitat d'esperança en el futur més gran. Érem joves i jo sempre vaig creure que no me n'anava per sempre, que jo havia de tornar. Desitjàvem que el nostre país pogués vèncer, però es van passar moments molt difícils, quan semblava que el nostre país havia perdut la seva identitat i que el nostre idioma estava en un perill greu de desaparició.

—*¿Sense Mèxic, l'exili hauria estat molt més dur?*

—Indubtablement. Per milers de refugiats, d'exiliats, hauria estat pitjor, perquè és l'únic país que va acollir exiliats de la nostra guerra amb una generositat absoluta. Hi havia països que acceptaven agricultors, professors o científics. Mèxic no feia distincions ni per grups polítics ni per professions. El govern del general Cárdenas va dir que tots els exiliats que vinguessin a Mèxic des del moment que possessin els peus en terra mexicana tindrien la mateixa llibertat de què gaudien els mexicans.

—*¿Què se us hi ha quedat a Mèxic, de vostre?*

—Hi ha un germà de la meva dona i del Tísner, casat allà i amb fills, uns nebots i amics. Molts s'han quedat allí. També vaig casar-me a Mèxic, allà van néixer tres dels meus fills i sempre que ho evoco en tinc un bon record.

—*¿Catalunya, en tornar l'any 1962, ja no és aquell país ideal que se somia a l'exili?*

—El vaig trobar ideal perquè, com que volia tornar i era el meu somni, quan vaig poder tornar no vaig tenir cap sorpresa. Em vaig escriure tant amb amics d'aquí com amb el meu pare, amb qui m'escrivia cada setmana. A més la premsa mexicana era molt lliure i estàvem més ben informats del que passava aquí que no pas els mateixos que s'havien hagut de quedar. Sabia el país que trobaria.

—*¿Us vau quedar al marge del món cultural?*

—No, jo vaig posar-me de seguida en contacte amb en Rafael Tasis, en Marià Manent, amb en Joan Triadú, que és un excel·lent amic, amb en Miquel Arimany, amb en Rafael Albertí. Te'n diria una colla de gent, amb qui jo treballava en aquesta mica de llibertat que es donava; quan ja es podien fer reunions, encara que clandestines, a casa d'algun amic i començaven a sortir edicions en català amb totes les limitacions. Alguns companys van tornar exclamant-se de com n'estava, de malament, Catalunya. Jo vaig tornar trobant que em treia un pes del damunt, que no havia de pensar més en aquest allunyament que em tenia tan anguniegat.

—*Mentre tornéssiu a Catalunya, ja li semblava tot bé.*

—Sí, sí.

—*¿La fama de bona persona, us ha estalviat enemics?*

—¿Tinc fama de bona persona?

—Ja us ho dic jo.

—Home, jo no tinc almenys cap sensa-

“No sé si nosaltres podem parlar de guerra civil; en molts aspectes va ser una guerra contra Catalunya.”

JORDI MORERA

ció, que n'hagi tinguts, d'enemics. Mai no he sentit aquest perill d'una enemistat que em representi una hostilitat constant. En canvi, tinc la sensació de tenir molts amics i em sembla que no m'equivoco.

—De gran, ¿què s'enyora més?

—La joventut.

—¿Així en general?

—S'enyora aquella energia i aquella capacitat de fer coses que tens quan ets jove, quan el futur és molt extens i et sembla que hi haurà temps de tot. És això que s'enyora. A mesura que et vas fent gran, el futur cada vegada es va fent més petit i els projectes es van limitant molt.

—¿Els avis viuen l'edat d'or que anuncien per televisió les asseguradores?

—Jo visc una edat d'or perquè tinc la sort de tenir quatre fills i deu néts. Afortunadament tots casats i situats. Diria, en aquest sentit, que tinc la satisfacció d'haver creat una família i de veure que, gràcies a Déu, estan tots encaminats. Sí això es pot qualificar de moment daurat, doncs sí, visc una època daurada.

—¿La família és un refugi contra l'absurd?

—¿Saps què passa? Jo no me n'he volgut protegir mai, de l'absurd. Forma part del meu entorn, hi convisc molt bé, perquè cada dia hi passo estones, amb l'absurd.

—Em refereixo a l'absurd col·lectiu, com ara la guerra...

—Hi ha un absurd amb el qual m'avinc, i un altre que ja no. En certa manera, sí que me'n protegeixo, de l'absurd col·lectiu..

—¿Compensa que l'èxit arribi quan un ja s'ha jubilat?

—Jo trobo que ja m'ha arribat bé. Com

que no l'esperava, ni he treballat mai per l'èxit ni la fama, ni per fer-me una carrera literària, sinó que treballava per amor al nostre país i al nostre idioma, no n'esperava grans compensacions. De manera que, quan han vingut, m'han sorprès agradablement. No he tingut mai cap ressentiment, ni m'he sentit mai marginat, com algú ha volgut veure. Ho dic amb el cor a la mà: he rebut més del que mai havia esperat.

—¿Us fa mandra acabar les memòries?

—El que em fa mandra és començar-les.

—¿I doncs?

—El que passa és que ha arribat un moment que, de salut, la meua dona i jo estem en hores baixes. Ella ha tingut en poc temps quatre infarts, jo vaig tenir fa tres o quatre mesos una descalcificació que em fa anar amb bastó, i això és un tractament pesat. Tot plegat, et fa canviar l'habitud del viure i els horaris de manera que puc treballar menys del que treballava quan tenia una plenitud física.

—¿La memòria és aquell gran cementiri que deia Ibàñez Escofet?

—Sí, en certa manera. Però ara prenc notes, faig un esquema per a aquestes memòries i penso encara parlar de vius més que no pas de morts.

—¿Teniu por de la mort?

—No, però a mesura que t'hi acostes més hi penses. Tens aquesta por, que és tan humana, però procures distreure-te'n. Fa més por el dolor que no la mort. La mort és un contracte que signem al moment de néixer. No hi ha ningú que pugui dir: ¡Quina sorpresa, no m'ho esperava! Tots ho esperem, sabem el que ens ha de passar. Ara el que fa por és el dolor; que

aquesta mort s'hagi de pagar amb dolor.

—I després de la mort, ¿què?

—Ja me l'he feta, aquesta pregunta. Però em penso que la immortalitat, la veiem una mica en vida. Abans he parlat de quatre fills i de deu néts. A aquests néts, alguns dels quals no viuen amb mi, els descobriex tres que jo havia vist en un avi meu. Això és una forma de transmissió, de manera de ser, de trets físics, de caràcter, que potser és una altra forma d'immortalitat.

—¿Sou creient?

—Sí, però no m'ho vull explicar. Una vegada discutint amb un poeta agnòstic, em deia “¿Però tu l'has vist mai?” No, no l'he vist mai, però és que si un dia em truqués a la porta un senyor dient que és Déu, potser aleshores no hi creuria. Crec que no vull reduir-lo a matemàtica, a una fórmula concreta. És una altra cosa. Déu és més una qüestió de sentiment que de coneixement.

Pere Calders ha trobat la seva immortalitat intransferible. Mostra, cofoi, el primer llibre d'una néta seva, la Diana Corominas. El 1991, aqueta noia espavilada d'onze anys va autoeditar-se un petit llibre (*El meu tíó*) que, tal com anuncia a la contracoberta, “despertarà un desinterès general”. Tot i així, el seu avi confia haver trobat un digne successor familiar. No hi ha pressa. Ben mirat, ell també era molt gran quan va descobrir que els drets d'autors podien ingressar-se a la caixa i els habituals del Mercat de Sant Antoni van començar a saludar aquell escriptor notori, circumspecte i un punt distret que tenia per nom Pere Calders.

Oriol Malló